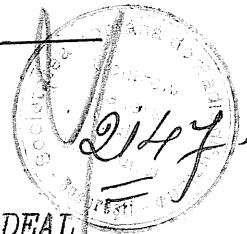

Conferința d-lui Eftimie Gherman
pentru Radio în ziua de 1 Decembrie
1938, ora 18.-

Difuzat la ora 19⁰⁰

Kăzut

CONTRIBUTIA MUNCITORIMEI ROMANE DIN ARDEAL

SI BANAT LA ACTUL UNIREI

Unirea noastră, a românilor, în granițele firești ale României de azi, n'a fost urmarea unui ^{întâmplăci} ~~casnic~~ și nici un act unilateral, ci rezultatul unei acțiuni simultane - deși pe planuri diferite - a întregului popor român de dincoace și de dincolo de Carpați. În ce-i privește pe Ardeleni și Bănățeni, ei au luptat pentru dezrobire mai multe decenii chiar secole, și deaceia prilejul oferit de desnodământul războiului european i-a găsit pregătiți în momentul istoric și decisiv. E bine însă să se știe că la această acțiune desfășurată peste munți, au contribuit toate categoriile sociale, intelectuale, țărani ~~de acolo~~ și muncitorii dela orașe și de ^{marile} centre industriale. Tocmai despre activitatea și contribuția muncitorimii din Ardeal și Banat la marele act al Unirii din 1918 vom vorbi în această seară, încercând să stabilim valoarea istorică a acestei contribuțiuni.-

Se va vedea că muncitorimea română de peste Carpați a jucat un rol de seamă în pregătirea și desfășurarea evenimentelor cari au dus la încheierea României Mari. Căci, deși muncitorimea era inferioară numericeste, păturei țărănești, ea avea în schimb avantajul de a fi fost totdeauna mai dinamică, mai pregătită și mai lesne de mobilizat pentru fapte mari.-

În afară de aceasta, o parte din muncitorimea din Ardeal și Banat avea, încă înainte de războiu, organizațiile ei proprii, în care deși erau și elemente de alte naționalități, trăia totuși cu conștiința trează a originii ei. Muncitorimea noastră de peste munți, avea deasemenea și o presă deși modestă, dar totuși combativă.

care răspândea nu numai slova românească dar și ideea Unirii tuturor românilor într'o singură țară. Astfel au fost "Glasul Poporului", apărut în 1903 și apoi "Adevărul" care apărea la Budapesta până la izbucnirea războiului din 1914.-

In fruntea tuturor muncitorilor români, ca număr, se aflau muncitorii minieri cari formau masse compacte în patru regiuni de seamă : Banat, Valea Jiului, Munții Apuseni (Brad, Crășier) și regiunea Baia-Mare din nordul Ardealului. Organizarea acestor minieri n'a fost însă posibilă, din cauza prigoanei ~~autorităților maghiare.~~

Străduințele pentru organizarea minerilor începuseră totuși cu mult înainte de războiu, încă din 1903. De atunci și până la război, Valea Jiului, Munții Apuseni cu miile de muncitori români și alte centre miniere au fost mereu răscolite de propagandiști români, care răspândeau ziare și afișe de propagandă și care țineau întruniri ~~noaptea, prin păduri~~ cu grupuri de muncitori cari eșeau din mină. Dacă nu s'a permis înființarea de organizații, acțiunea de deșteptare a muncitorilor mineri n'a putut fi totuși împiedecată complet. Conducătorii muncitorilor români, neputând crea organizații, au recurs atunci la o altă metodă de a fi în permanentă legătură cu minerii: abonarea la ziarul "Adevărul" din Budapesta.-

Din conducătorii muncitorimei române făceau parte între alții : Ioan Flueraș, Josif Jumanca și Iosif Ciser, cari se ocupau aproape exclusiv cu propaganda printre muncitorii români din regiunile miniere.

Muncitorimea română din Ungaria, avea independență în acțiunea ei de propagandă și educație a masselor românești pentru desrobirea lor națională și socială. Această muncitorime și-a putut îndeplini rolul istoric sprijinită de masele muncitoare românești și chiar de mulți intelectuali. Cu mult încă înainte de război, muncitorimea română din Ungaria conta și pe eventualitatea

prăbușirii Statului dualist Austro-Maghiar. Nici nu se putea altfel, de vreme ce ea recunoștea și afirma răspicat, adevărul că dezrobirea socială nu se poate înfăptui înaintea dezrobirii naționale.

Acestea erau pozițiile pe care sta muncitorimea română de peste munți în 1914 când a izbucnit războiul european. În timpul războiului, în special în ultimii doi ani ai războiului, acțiunea publică românească în Ardeal a fost dusă ~~apropozițional~~ ^{mult și} de către muncitorime. Rolul ei în pregătirea spiritului Unirei a fost de mare importanță. Aceasta din cauză ~~de~~ ^{de} în timp ce masele țărănești erau pe fronturi, iar intelectualii români dacă nu erau pe fronturi, erau în lagăre sau refugiați în Vechiul Regat, muncitorimea, în special cea minieră se afla mobilizată pe loc, ca și cei din industriile metalurgice și feroviară.

În anul 1917, fruntașii muncitorilor români ardeleni depe atunci Ioan Flueraș și Josif Jumanca, au făcut să reapară la Budapesta, în plin război, ziarul "Adevărul" scris de ~~ambii~~ ^{amândoi} și cules într'o tipografie, noaptea, de acesta din urmă la care colabora Emil Isac, Dr. Nora, Lemenyi și alții. În 1918, gazeta ajunsese la 18.000 foi tiraj și se răspândea în tot Ardealul, precum și pe fronturi, unde se bucura de un succes desăvârșit, întreținând flacăra românismului și a dezrobirii sociale, ~~activând în~~ acelaș timp și pentru dezrobirea națională a românilor. În acelaș an, gruparea muncitorilor români din Budapesta îndepuse să activeze și prin propagandă verbală pe tot teritoriul locuit de români prin conferințe, șezători, etc. Sutele de invalizi români aflați în concediu sau spitale, veniau la conferințele muncitorești. ~~Aces-~~ ~~te conferințe și consfătuiri se țineau răslețe, prin restaurante și cafenele, mai niciodată în acelaș loc, pentruca să scape de~~ ~~atenția autorităților.~~ Subiectul principal era desigur războiul și urmările lui. Dela aceste consfătuiri, muncitorii români plecau cu convingerea că Impărăția a pierdut partida.-

De Paști, 1918, muncitorimea română din Ardeal, a ținut un congres, deși războiul era încă în toi. Atunci și-a ales un comitet central de acțiune și a purces un nou avânt la reorganizare, în primul rând a minerilor, cari deși erau militarizați formau totuși masse compacte cu care se păstrase permanent contact ca abonați la gazeta "Adevărul" din Budapesta. Guvernul maghiar fusese nevoit să dea încuviințarea pentru organizarea minerilor, așa că succesul a fost dela început și a putut să se înceapă înființarea de organizații de mineri, acțiune care însă s'a putut desăvârși abia sub regimul românesc. Chiar intelectuații români din partidul național, cari nu erau pe front, au sprijinit această mișcare moralmente și cu subscripții ca de exemplu Dl. Aurel Vlad, și fostul Episcop de Caransebeș Dr. Miron Cristea, actualul Patriarh al României, care printr'o pastorală susținând democrația a încurajat mult și mișcarea muncitorilor români.-

Spre sfârșitul războiului, în Septembrie 1918, s'a ținut un congres la Budapesta, al tuturor muncitorilor mineri din Ungaria, la care au asistat delegați români ai minierilor din Valea Jiului, Banat, Munții Apuseni și regiunea Baia-Mare. În acelaș timp, s'a ținut și o ședință istorică a Consiliului general al organizațiilor muncitorești la care a asistat și Frațiunea Românească, cu care prilej delegații români prin Ioan Flueraș, s'au declarat gata pentru o acțiune viguroasă care să pună capăt războiului.-

La 29 Octombrie 1918, ca urmare a declarației făcută de dl. Dr. Alexandru Vaida Voevod în Parlamentul din Budapesta, muncitorimea română a luat inițiativa unei acțiuni comune cu partidul Național Român, propunând reprezentanților acestui partid o întrevedere, care a fost primită. Consfătuirea s'a ținut la "Cafenea Vânătorilor", și acolo Dl. Flueraș, șeful delegației muncitorești ~~atrăgând atenția că revoluția va izbucni în timp de~~

~~maximum o săptămână~~, a propus ca în vederea acestui eveniment, să se constituie un Consiliu Național Român, care să preia puterea în Ardeal la momentul oportun, și să înceapă imediat tratative cu guvernul din Budapesta. Reprezentanții Partidului Național au fost de acord și, ca urmare, chiar atunci s'a ales Consiliul Național Român, compus din următorii reprezentanți ai partidului Național: Teodor Mihali, St. Cicio Pop, Dr. Vaida Voevod, Aurel Vlad și Aurel Lazăr, iar din partea muncitorilor: I. Flueraș, J. Jumanca, Ing. Enea Grapini, Baziliu Surdu, Tiron Albani și Josif Renoiu.-

Peste trei zile, urma să se reîntrunească Consiliul, dar în ajunul ședinței, ~~reunirea~~ ^{desmembrarea} izbucnise deja la Budapesta. Consiliul Național s'a întrunit totuși și a fixat sediul într'un centru românesc la Arad și a pornit să organizeze gărzile naționale pentru menținerea ordinii până la întoarcerea ostașilor de pe fronturi, ^ggărzile acestea au fost formate în marea majoritate din muncitori. Ele au menținut ordinea până la venirea armatelor române.-

Consiliul Național Român, format, cum am spus, pe baze de paritate din reprezentanții partidelor național și social-democrat român, a dus tratative la Arad cu reprezentanții guvernului maghiar din Budapesta, cerând să i se recunoască dreptul de preluarea administrației asupra teritoriului întreg locuit de către români și până când va decide definitiv conferința păcii. Cum delegații guvernului din Budapesta, n'au acceptat aceste juste pretenții ale românilor, Consiliul Național și-a asumat singur răspunderea. Totodată, la propunerea d-lui Ioan Flueraș, Seful delegației muncitorilor români, Consiliul Național a hotărât convocarea unei mari adunări naționale pentru a consulta întreg poporul român, asupra viitorului său. Propunerea a fost primită și astfel la 1 Decembrie 1918, a avut loc marea adunare dela Alba-Iulia, care a votat Unirea. Tot la cererea delegaților muncitorilor români, s'a hotărât administrarea Ardealului în mod autonom, până la convocarea constituintei

întregii țări. După multe discuțiuni, reprezentanții partidului Național, au acceptat și această cerere a muncitorilor și astfel s'a născut Consiliul dirigent un guvern al Ardealului în care și muncitorii au avut miniștrii lor, la departamentul industriei Josif Jumanca și la cel al muncii și ocrotirilor sociale pe Ion Flueraș.

În Bucovina, muncitorimea organizată a luat deasemeni parte în mod activ la înfăptuirea Unirii. În fruntea ei se afla venerabilul luptător Gheorghe Grigorovici, pe atunci deputat al muncitorilor din Cernăuți, în Parlamentul austriac și una dintre figurile cunoscute ale vieții parlamentare austriace.

Când s'au ivit primele semne ale apropiatei prăbușiri de care Monarhia Habsburgică nu mai putea scăpa, deputații români din Bucovina s'au întrunit la Viena cu delegații românilor ardeleni, pentru a se consfătuși asupra atitudinii de urmat. S'a căzut de acord că poporul român din Monarhia austro-ungară trebuie să-și revendice cu toată hotărârea dreptul de a dispune liber de soarta sa și că soluția la care trebuie să se tindă, este numai și numai Unirea tuturor românilor, în România Mare. În timp ce Domnul Dr. Al. Vaida Voevod urma să citească în Parlamentul din Budapesta cunoscuta sa declarație în Parlamentul austriac au fost însărcinați cu aceeași misiune regretatul Isopescu - Grecul și Gheorghe Grigorovici. Toți deputații români din Bucovina, se constituiseră între timp în Consiliul Național al românilor din Austria.

Intervenția parlamentară a Domnului Gheorghe Grigorovici s'a produs în ședința dela 22 Octombrie 1918 și a prilejuit scene agitate și numeroase ciocniri, în deosebi cu deputații ucrainieni ai Parlamentului. Cuvântarea acestui fruntaș a fost categorică: nu admitem altă soluție decât unirea tuturor românilor într'un singur Stat și nu vom renunța sub niciun chip la acest punct de vedere. Bucovina românească trebuie să se unească cu celelalte provincii românești și trebuie imediat evacuată de legiunile ucrainiene, căci altfel Consiliul Național va fi nevoit să cheme în ajutor armata românilor împotriva cotorpitorilor.

~~Pentru a înțelege situația grea în care se afla cauza românismului în Bucovina, trebuie să amintim că pe baza unui acord cu republica populară ucrainiană depe atunci, o creație a Austriei și Germaniei, guvernul austriac înlesnise ocuparea Bucovinei de către legiunile ucrainiene pentru a o alipi Galiției care urma să rămână, după acest plan, în cadrul Austriei. Impotriva acestui plan, care amenința drepturile firești ale poporului român din Bucovina, Grigorovici s'a ridicat cu toată puterea talentului său cerând dreptul la o existență liberă și independentă.~~

Mai târziu, s'a constituit și în Bucovina însăși un Consiliu Național Românesc, care s'a contopit firește cu cel format de deputați la Viena. Din acel Consiliu nou, a făcut parte și dl. Grigorovici, secondat de alți delegați ai muncitorilor români în Bucovina, și anume Romulus Dan, Traian Ilcău ș.a. Unirea Bucovinei a găsit astfel în reprezentanții muncitorimei aderenți dintre cei mai hotărâți și credincioși, iar acțiunea lor a avut cea mai mare însemnătate politică, deoarece participarea lor a fost o dovadă în plus că Unirea n'a fost un act de șovinism și numai opera câtorva, ci numai aplicarea cinstită a principiului democratic al dreptului de autodeterminare.

Acum, după douăzeci de ani dela Unirea cea mare, când privim înapoi împărțin recunoștința noastră tuturor acelor care au luptat pentru România de azi, și când constatăm contribuția tuturor, printre care și cea atât de prețioasă a muncitorimei din Ardeal și Banat, ~~existăm și la zvârcolirile revizionistilor maghiari dela Budapesta. Agitația revizionistă nu este a poporului maghiar care suferă și azi în Ungaria selavia magnaților, ci este revizionismul grofilor dela Budapesta, lipsiți de bogățiile pământului și muncii românești pe care le exploatau altă dată în voe.-~~

Poporul român care a sacrificat pentru Unirea sa peste 800.000, morți dintre intelectuali, țărani și muncitori, le răspunde răspicat tuturor revizionistilor : NICI ODATA !